

Підготовка вчителя до уроку з дітьми з особливими освітніми потребами має на меті, зокрема створення оптимального психічного стану, яке відрізняється енергійністю, упевненістю, життєрадісністю та оптимізмом. Необхідними компетенціями у роботі учнями з особливими освітніми потребами є знання про розвиток дитини; віра в можливість успіхів учня; постійне вдосконалення і набуття досвіду від інших осіб та сприйняття школи як середовища професійного розвитку; вміння працювати з різним темпом навчання учнів; застосування діагностичних умінь; використання інформаційно-комунікаційних технологій та інших технічних засобів.

Велику роль відіграють множинні способи залучення учня до навчального процесу. Вчитель має враховувати відмінності учнів: їхні індивідуальні потреби, стилі навчання та мислення, тип інтелекту (провідний центр компетентності), здібностей і нахилів, інтересів, аби не лише задовольняти їхні навчальні потреби, а й допомогти їм виявляти свої сильні сторони, створювати для них належні виклики та підвищувати мотивацію.

Важливе значення для підвищення компетентності є практика співпраці та колегіальності (коли педагоги обговорюють свою діяльність; спостерігають за роботою один одного, спільно працюють над адаптацією навчально-методичного забезпечення, планують, розробляють, оцінюють його; діляться знаннями про викладання та навчання) надзвичайно ефективна в закладах, які стали на шлях впровадження інклюзивної практики. У таких умовах педагоги більше налаштовані експериментувати, вдосконалюватися, брати відповідальність за результати своєї роботи.

## Н.М.Ратушна,

вчитель української мови та літератури Лукашівського навчально-виховного комплексу «Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітня школа І – ІІІ ступенів» Чорнобаївської селищної ради Черкаської області

# ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ГУМАННОЇ ПЕДАГОГІКИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

«Немов ріка, що народжується зі струмочків, озерець, гірських потічків, людське життя бере початок з шкільної парти. Вона — колиска майбутньої долі», — говорив наш земляк, український педагог, колишній директор Сахнівської школи, народний вчитель Олександр Антонович Захаренко.

Усі близькі і далекі наші плани починаються зі школи. Саме у її стінах починають формуватися, набиратися знань і морального здоров'я наші вихованці-учні. Чи будуть ці діти громадянами гідними своєї країни залежить від нас, педагогів. Перед нами стоїть важливе завдання — допомогти дітям, переступивши шкільний поріг, стати гуманними та справедливими людьми.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про освіту: Закон України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. Назва з екрана.
2. Мартинчук О.В. Сучасні вимоги до професійної діяльності вчителя початкової школи в умовах інклюзивного навчання. URL: <https://www.psyh.kiev.ua>.
3. Ковальова С.В. Концепт передового педагогічного досвіду як соціально-педагогічної категорії. URL: [https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page\\_id=2708](https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2708).
4. Гладуш В.А., Баранець Я.У. До питання формування професійної компетентності педагога інклюзивного закладу. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2015. № 1 (9).
5. Коврігіна Л.М. Формування готовності вчителя до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. Освіта та розвиток обдарованої особистості. №11(66). 2017.С. 10-14.
6. Гудзь К. Практична реалізація педагогічних умов готовності майбутнього вчителя початкової школи до інклюзії *Педагогічний часопис Волині*: наук. журн./ Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2015 С. 81-87.
7. Бевзюк М.С. Особливості підготовки вчителя початкової школи до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі. *Актуальні питання корекційної освіти*. URL: <http://aqce.kaflogoped.org.ua/>.
8. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Інклюзивна освіта: від основ до практики»: [монографія]. Київ :ТОБ «АТОПОЛ», 2016. 152 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).

*Моральні заповіді старших поколінь стають тими духовними цінностями, по яких вимірюють свою людську сутність нинішні вихованці.*

**О.А.Захаренко**

Особливо сьогодні, коли наше суспільство перебуває в кризовому стані, ведеться пропаганда бездіяльного життя, розхитуються основи сім'ї, відбувається маніпулювання свідомістю і підсвідомістю людей, ведуться війни, руйнуються держави.

**Великий мислитель Г.С. Сковорода** із занепокоєнням писав: «Що може бути гірше за людину, яка володіє знаннями найскладніших наук, але не має доброго серця? Вона усі свої знання застосовує для зла». Продовжуючи роздуми Г.С. Сковороди, варто подумати: чи має сучасна людина добре серце? Іншими словами: чи можемо ми стверджувати, що зі зростанням досягнень науки, техніки пропорційно

зростає, утверджується гуманізм людей? Думаємо, що ні. Навпаки, спостерігаємо парадоксальне явище: людина стає розумнішою, технічно і технологічно більш грамотною, а її духовність, гуманізм руйнуються. Економічне і науково-технологічне багатство руйнує в людині найдорожче — духовність, душевність, людяність.

Змінився світ, у якому ми живемо, змінилися й нинішні діти, причому не на краще: змінилася їхня психологія, ставлення до дійсності, характер колективного життя. Нині ми помічаємо духовне падіння наших вихованців, яке супроводжується зниженням рівня освіченості, завищенням пристрасей до задоволень. Молодь відходить від пошуку істини, сенсу життя, свого призначення, від служіння ідеалам, від почуття совісті, обов'язку, відповідальності.

Останніми роками до школи приходять зовсім інші діти. Вони дуже різні: вразливі, тривожні і ніби байдужі, впевнені і налякані, щирі і злі, трохи егоїсти, трохи циніки, конфліктні, самостійні і не дуже, контактні і замкнуті, доглянуті і покинуті, нещасні і щасливі — всі вони потребують уваги, турботи, допомоги, співпереживання, розуміння, вимогливості, щирості, поваги, добра, впевненості дорослого у їхньому гідному майбутньому.

Україні сьогодні як ніколи потрібні люди з активною громадянською позицією, моральні, благородні, великодушні та освічені, сповнені «сродною працею» (Г.Сковорода), які знають, що таке совість, вдячність, вміють співпрацювати і співробітничати. Тож сучасна українська школа має увібрати в себе найкращий педагогічний спадок.

В умовах реформування сучасної школи, в процесі створення цивілізованої демократичної держави, модернізаційних процесів загальної середньої освіти надто важливе значення має гуманно-особистісний підхід в освітньому процесі. Формування ключових та предметних компетентностей, необхідних кожній сучасній людині, неможливий без гуманного, особистісного підходу в освіті. Сучасний випускник повинен не тільки мати необхідну суму знань, вмінь, а й повинен бути наділений цінностями, і насамперед — це повага до людської гідності та прав людини, толерантності. І саме завдяки гуманно-особистісному підходу в освітньому процесі можна досягти мети повної загальної середньої освіти, а вона чітко визначена статтею 12 Закону України «Про освіту» — «Всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та самореалізації».

Проблема гуманно-особистісного підходу в освітньому процесі не є відкриттям сьогодення. Вже з давніх-давен вчителю передана чітка програма дій, вистраждана пошуками таких великих гуманістів як Я.А.Коменський, Ж.Ж.Руссо, Й.Г.Песталоцці, К.Д.Ушинський, Л.С.Виготський, Януш Корчак, В.О.Сухомлинський, Ш.О.Амонашвілі, О.А.Захаренко.

Ці видатні педагоги стверджували, що знання — сила, але ця сила може бути доброю, а може бути злою. Про це обов'язково має думати учитель, тому що вісь виховання, як акцентує гуманна педагогіка, наповнюється образами. Освіта має годувати душу і серце дитини всім кращим, вищими духовними плодами культури і цивілізації.

У період активного впровадження Нової української школи гуманістична педагогіка набуває нового значення. Багато ідей великих педагогів переіснують з постулатами НУШ. У концепції гуманістичної педагогіки школа життя наголошує на веденні дитини з допомогою надання розуміння цінностей свого народу, своєї нації і країни до осягнення людських цінностей. А в концепції НУШ — виховання ведеться таким чином, щоб вчитель

був не лише наставником, але й порадиником та старшим товаришем для своїх учнів.

Формула класичної педагогіки виховання має бути попереду від навчання. Розмірковуючи над питаннями духовного оновлення людини, філософ І.О. Ільїн писав: «Хто прагне виховати дитину, той мусить пробудити й зміцнити в ній духовність її інстинкту. Якщо дух у глибині несвідомого буде пробуджений і якщо інстинкт буде вдоволений цим пробудженням, то в житті дитини відбувається надзвичайна подія і дитя впорається з усіма труднощами і припадами майбутнього життя: і ангел не спатиме в його душі й людина ніколи не обернеться на вовка».

Наведене міркування І.О. Ільїна в певній мірі дає відповідь на питання: що саме є головним, визначальним у системі формування особистості. Це — морально-духовні цінності. Отже, педагогічний процес лише тоді буде ефективним, коли виховання буде йти попереду навчання, сприятиме потужним духовним силам, необхідним для становлення особистості учня.

Особливу роль у розвитку педагогічної теорії відіграв видатний педагог другої половини XIX ст. К.Д.Ушинський. У його педагогічній системі визначальним є вчення про мету виховання, що формулюється як підготовка людини до життя і праці, як формування в неї почуття обов'язку перед народом. Він створив цілісну дидактичну систему, визначив шляхи і засоби розвиваючого навчання, збагатив гуманні принципи навчання.

**Одним з головних завдань гуманного виховання**, на думку Ушинського, є розвиток у людини високих моральних якостей — чесності, справедливості, правдивості, щирості.

Видатний вітчизняний педагог заклав теоретичні основи національної гуманної педагогіки. Ідеальний учитель, на його думку, тонко відчуває душевний стан своїх учнів, убачає в них особистості, які гідні такої самої поваги та визнання своїх прав, як і дорослі люди. Такий педагог прагне створювати взаємини, за яких виникає можливість особистісного впливу вчителя, його розуму, моральності, волі, характеру на особистість вихованця. Справжній учитель повинен любити педагогічну професію, бути добре обізнаним із науковими основами психології і педагогіки, досконало знати свій предмет, володіти методикою навчання та виховання учнів. Погляди видатного педагога про гармонійний розвиток дитини, пріоритет морального виховання, виховання в сім'ї, в праці не втратили своєї актуальності і в наш час.

**Талановитий польський педагог Януш Корчак** свій основний педагогічний доробок назвав «Як любити дітей», в якому акцентував увагу на тому, що виховання, у першу чергу, — це процес постійного пізнання дитини і розвитку її природних здібностей плюс повага до її особистості. Він писав про те, чого нам сьогодні так не вистачає — про любов до дітей. Причому не любові-виховання-доглядання, а любові-розуміння, любові-самовідданості, любові-прийняття. А ще — відвертості, мудрості та моральності, дбайливого ставлення до великого серця маленької людини. А ще розуміння того, що діти мають право на власну думку і навіть на протест. Януш Корчак підкреслював: «Треба вчити дитину впізнавати неправду, цінувати правду, і не тільки любити, але й ненавидіти, не тільки поважати, але й зневажати, не тільки погоджуватися, але й обурюватися, не тільки підкорятися, але й бунтувати». Адже діти — це, в першу чергу, — люди. Більше того, діти, на переконання педагога, насправді мудріші за дорослих — чистіші і глибші: «Дитина у сфері почуттів перевершує дорослого, у нього немає гальм. У сфері ж інтелекту дитина не поступається дорослому, просто йому не вистачає досвіду... Не узагальнюйте, не абсолютизуйте, немає «дітей взагалі», у процесі виховання ми маємо справу із конкретними індивідами. І тому кожен із них потребує індивідуального підходу». Тому у спілкуванні з дітьми

дорослі повинні не опускати до їх рівня, як заведено вважати, а навпаки – підніматися до їх почуттів»: «Підніматися, ставати навшпиньки, тягнутися. Щоби не образити».

Наш український Прометей педагогічної думки другої половини ХХ ст. **В.О.Сухомлинський** наповнив свої педагогічні праці духом гуманістичної педагогіки. Вдумаємося лише в назви окремих його творів: «Проблема виховання всебічно розвиненої особистості», «Духовний світ школяра», «Як виховати справжню людину», «Серце віддаю дітям», «Народження громадянина». Усі його монографії, численні статті сповнені гуманізмом — любов'ю до дітей. «Виховання душевної здатності до співпереживання, — писав В.О. Сухомлинський, — це одне з найтонших і найважчих завдань сім'ї. Вміння мислено перевтілитися в іншу людину, поставити себе на місце іншого — ось чого вчать мудрі батьки... Від того, як ставиться дитина до квітки й метелика, до бездомного цуценяти й горобеняти, що випало з гнізда, до «приблудного» собачки, що прижився в школі, й кошеняти, яке хтось викинув на вулицю, — від усього цього залежить людська краса майбутнього громадянина й трудівника, культурної особистості й сім'янина».

Цінною у плані виховання духовності, гуманізму **у творчому доробку В.О. Сухомлинського є праця «Як виховати справжню людину»**. Вона наповнена повчаннями, своєрідними заповідями, зверненими до юнаків і дівчат та рекомендаціями мудрої людини, якими засобами можна досягти бажаних результатів морально-духовного становлення.

Ось лише деякі з них: «Ти народився людиною. Але людиною треба стати. Справжня людина виражає себе в переконаннях і почуттях, волі і прагненнях, у ставленні до людей і до самої себе... Люби людей. Любов до людей — це твоя моральна серцевина. Живи так, щоб твоя серцевина була здоровою, чистою і сильною. Бути справжньою людиною — це значить віддавати сили своєї душі в ім'я того, щоб люди навколо тебе були красивішими, духовно багатшими, щоб у кожній людині, з якою ти зустрічаєшся в житті, залишилося щось хороше від тебе, від твоєї душі».

Ми постійно звертаємось до педагогічної спадщини Василя Олександровича, як до педагогічної енциклопедії, життєдайного джерела педагогічної мудрості і творчої наснаги. Серцевиною його педагогічної спадщини є гуманізм, що ґрунтується на положенні про безумовну цінність людини, індивідуальну неповторність.

Педагог-гуманіст був глибоко переконаний у тому, що «все шкільне життя повинно бути пройняте духом гуманності», «у школі має панувати дух поваги до людської гідності, дух взаємного довір'я вихователів і виховуваних, дух віри в людину», і лише створення атмосфери довір'я, допомоги, справедливого ставлення, вимогливості і такту може забезпечити справжню гуманізацію виховного процесу.

«Школа за самою природою своєю має бути святим місцем гуманності, людяності, храмом високої культури людських почуттів», — писав В.О.Сухомлинський і наполегливо відстоював гуманний, людяний підхід до дитини, виступаючи проти засилля авторитарної педагогіки, яке нерідко є причиною конфліктних ситуацій, педагогічних неврозів. «Покрикування, нервозність, запальність подекуди стали звичним у взаєминах учителя з учнями», - з тривогою писав у статті «Не бійтесь бути ласкавими».

Василь Олександрович неодноразово наголошував на тому, що слово мудрого вчителя, допоможе підтримати дитячу душу, утвердити атмосферу довір'я, сердечності, бажання стати кращим. Воно потрібне дитині кожної хвилини – і тоді, коли вона втішається radoщами життя, і тоді, коли на серці боляче. Воно повинно бути звернене до розуму і серця дитини, а не намагатися повчати, вказувати їй, розпоряджатися нею.

«Слово – це найтонший різець, здатний доторкнутися до найнижчої рисочки людського характеру. Вміти користуватися ним – велике мистецтво. Словом можна створити красу душі, а можна й спотворити її. Тож оволодіваймо цим різцем так, щоб з-під наших рук виходила тільки краса! Краса, сила, виразність слова облагороджує почуття, думки, переживання і душі дітей. Мистецтво говорити, звертатися по-людському до дитячого серця спонукає дитину до творчості».

«Якщо ви бачите учня тільки з-за свого столу в класі, якщо він іде до вас тільки за викликом, якщо вся розмова з вами тільки складається із запитань та відповідей, жодні знання з психології не допоможуть. Треба зустрічатися з дитиною як з другом, однодумцем, пережити з ним радість перемоги і гіркоту невдач», — говорив В.О.Сухомлинський.

Всеосяжна, багатоаспектна науково-педагогічна творча спадщина В.О.Сухомлинського з роками не втрачає своєї актуальності, а відкривається все новими і новими гранями.

Із плином часу ми все глибше усвідомлюємо велич життєвого подвигу В.О.Сухомлинського, все більше переконаємось у тому, як «масштабно мислив видатний педагог, наскільки чітко й багатогранно бачив він основні стратегічні завдання у формуванні особистості», що «його спадщина слугуватиме нашій освіті сьогодні і завтра».

Новаторськими є методи і прийоми методика виховання у діяльності Шалви Амонашвілі, який пропонує організувати дитяче життя так, щоб дорослий мав можливість направити енергію дитини в русло продуктивних занять та розвитку її внутрішнього «я», її творчого потенціалу. Про зміст і значення гуманної педагогіки він говорить у своєму педагогічному трактаті «Школа Життя»: «Гуманна педагогічна думка споконвіку, супроводжуючи людство, нагадує про обов'язковість виховання Душі і Серця через розкриття особистості людини, її талантів, інтелекту, неповторності... Для багатьох великих мислителів людства, для багатьох вчителів минулого і сьогодення гуманно-педагогічне мислення стало основою їх світогляду і творчості. Ось чому Доба Серця і Любові, в яку вступає людство, вимагає глибокого оновлення всього освітнього процесу, основа якого – гуманно-педагогічне мислення».

**На думку Шалви Олександровича Амонашвілі**, педагог повинен бачити характері своїх вихованців і в даний момент, і в перспективі; потрібно вміти випереджувати події, тобто вчитель повинен бути «оптимістичним і випереджаючим дорослішання дітей». Він має постійно підвищувати свою педагогічну майстерність, рухатись вперед і, звичайно, вірити в свої сили, зуміти розкрити всі свої можливості, свій талант.

Моральну, благородну людину можна виховати лише у Школі Радості, Школі Життя, де уроки – це співпраця, співпереживання, співжиття, де процес пізнання обов'язково позитивний, де урок – це творіння долі учня.

Саме система гуманної педагогіки надихає вчителя на створення такого освітнього процесу, де дитина сама вчиться змінювати, покращувати умови свого життя, а не пристосовується до тих умов, що склалися. Джерелом такого прагнення повинна стати висока духовність.

Педагогіка по Амонашвілі («Без серця, що зрозуміємо», «Посмішка моя, де ти?», «Чому не прожити нам життя героями духу», «Істина школи») вражає, як свіже повітря на порозі школи, коли після уроків виходить з її гармидеру і задухи. Але педагогіка повинна бути екологічно чистою, на відміну від забрудненої – авторитарної. Всі діти прагнуть до розвитку і нам не потрібно примушувати їх вчитися, потрібно не заважати їм у цьому. Гуманна педагогіка - не всездозволеність. Це виховання любов'ю, яка організовує й творить. Кожна дитина прийшла у цей світ не випадково. У неї своя життєва місія, яку ми не знаємо. І наш обов'язок – допомогти їй виконати цю місію. Цей постулат є основою

учительської філософії Амонашвілі. Він перевертає, знищує всі основи традиційної авторитарної педагогіки.

Гуманний вчитель перетворює кожну зустріч із дитиною на радість відкриття світу і себе. Гуманна педагогіка – це атмосфера радості та любові на уроках.

Зрозуміти багатогранний світ гуманної педагогіки, іти до істини Добра і Краси під силу кожному вчителю, який цього забажає. **До методичних новацій Ш.О. Амонашвілі відносяться:**

- відмова від виставлення балів за навчання;
- неприпустимість порівняння дітей між собою;
- навчання одразу на всіх доступних рівнях академічних знань для учнів;
- залучення учнів до побудови уроку.

Отже, гуманна педагогіка Шалви Амонашвілі відрізняється від авторитарної педагогіки тим, що: його погляди співзвучні з положеннями НУШ; пропонує творчий пошук системи співробітництва, а не формує і реалізує систему примусу; звернена в першу чергу на облагородження душі дитини, а знання мислиться як необхідна умова творчості, творення блага, а не орієнтована на формування знань, умінь, навичок; приймає й вбирає дитину цілком такою, як вона є, а не задовольняється обліком психологічних особливостей дітей; виховує дітей самим життям, а не готує дітей до життя; є діалогічною, а не монологічною; йде шляхом творчості й інновацій, тому далека від консерватизму.

Все це цілком задовольняє Нову українську школу, метою якої якраз і є всебічний розвиток, виховання та соціалізація особистості, яка усвідомлює себе; здатна до життя в суспільстві взаємодії з природою.

Отже, гуманістична педагогіка Ш.О. Амонашвілі відрізняється від авторитарної педагогіки своїм толерантним відношенням до особистості учня. А ідеї гуманістичної педагогіки є вкрай необхідними для гармонічного та правильного функціонування Нової української школи.

«Лицарем гуманної педагогіки» називають нашого земляка - великого Вчителя і мудрого Наставника, справжнього Творця, Скульптора дитячих душ – **Олександра Антоновича Захаренка**, адже зроблене ним можна використовувати на кожному кроці у виховній роботі. Його творчість – невичерпна спадщина, жива педагогіка. Вона така багата, що у ній почерпнеш відповіді на всі запитання, знайдеш поради для всіх категорій працівників, особливо тих, що відповідають за облагородження душі вихованця.

У центрі педагогічної, батьківської, громадської уваги Захаренко ставив її величність Дитину, яка виховувалася на загальнолюдських гуманних цінностях добра, справедливості, любові, толерантності, порядності, поваги до батьківщини, матері і батька, оточуючого світу. У прямому значенні О.А. Захаренко вів дитину до пізнання світла, яке облагороджує душу кожної дитини, збагачує її духовно.

Як педагог – новатор О.А. Захаренко глибоко розумів, що успішне вирішення розмаїття педагогічних проблем пов'язане з пошуком та впровадженнями нових методів, прийомів, технологій навчання і виховання. Його головною професійною турботою було виховання у дитини загальнолюдських моральних цінностей, на основі яких вона «поспішала б робити добро». Цей ідеал досяжний за умови гуманістично спрямованих міжособистісних взаємин.

Великий педагог заповідав: «Шановний друже! Визнач своє місце в оточенні вихованця. Допоможи йому відповісти на запитання, які йому ставить білий світ. І твоє щастя буде без меж, бо зробиш ще одну людину духовно багатшою. На світі добавиться краси, порядності, значить щастя» («Поради колезі, народжені в школі над Россю»).

Час рікою спливає, а наше життя, приносячи нам радіощі перемог та успіхів, ставить перед нами нові проблеми. Все рухається, змінюється, удосконалюється.

Так є і так буде завжди. От тільки яку роль зіграє кожен із нас у тому русі, має турбувати людину. Про це завжди думав Олександр Антонович.

Чиста криниця спадщини великого педагога – гуманіста невичерпна багатством і глибиною досвіду, тому що О.А. Захаренко не міг горіти наполовину, він віддавав освіті всього себе, розуміючи, що ніколи не загниває вода в колодязях, звідки її черпають; чим більше із серця виймеш, чим більше віддаси іншому, тим більше в ньому залишається...

Тож давайте зачерпнемо для себе чистої водиці, святості почуттів, благородство душі, чистоту думок із Захаренкової криниці, щоб живила наші душі загальнолюдськими цінностями. Вони облагороджують наші душі, а облагороджені душі – це пробудження совісті. У кожної людини є совість, барометр, який підказує добро вона робить чи зло.

Духовні закони, як і фізичні, поширюються на всіх людей, незалежно від того, знають вони їх чи ні. Навіть не знаючи фізичних законів, людина все одно їм підкоряється. Так і в духовному житті: порушуючи духовні закони, людина мучиться, в ній говорить голос совісті, який неодмінно є у всіх.

Потрібно старатись так жити, щоб совість нас менше турбувала. Добре жити – це жити в ладу із своєю совістю. Це найважливіше за все, тому що дає мир і спокій душі, з'являється радість і гармонія, установлюється внутрішня цілісність. І, навпаки, якщо людині вдається зібрати всі скарби землі, а совість при цьому буде мучити, чи можеш ти сказати, що живеш добре?

«Все своє життя, – говорив О.А. Захаренко, – людина стоїть перед моральним вибором. І від того, чим він диктується – особистою вигодою чи прагненням стверджувати добре, світле, справедливе, залежить моральне значення кожного людського вчинку».

Знайомство із книгою О.А. Захаренка «Слово до нащадків» – то велика знахідка і насолода для мене і, мабуть, не помилюсь, якщо скажу, для моїх колег-однодумців. Важко сказати, який із нарисів найкращий, бо всі вони повчальні, виховуючі, розвиваючі... Та найбільше мені запам'ятався нарис «Жити за законами добра і краси». У ньому О.А. Захаренко закликає нас подивитися, який красивий світ.

Олександр Антонович вмів помічати красу природи навіть в буденному, як просто і разом із тим поетично говорить про це мудрий педагог: «Краса у водиці в озері, яка хвилями йде до берега. Краса в камінчиках, у травинках, що перешіптуються про свої таємниці. Краса в усьому. Прислухайтесь до лементу птаства, співу пташиного польоту».

А й дійсно, часто ми цього зовсім не помічаємо!

«Краса творить радість, облагороджує людину. Краса душі дорожча за золото і скарби... Краса – це божественний розчерк, – говорить Олександр Антонович, – це знак зверху. Вітай її в кожному прекрасному обличчі, прекрасному небі, кожній прекрасній квітці і дякуй за неї Бога, як за чашу благословіння. Подивись на себе як на невід'ємну частину цієї чаші благословіння, і дозвольте любові ввійти у ваше серце».

Очевидно, кожному із нас потрібно прислухатися до чистого голосу цієї людини, бо, як говорить ця неоригінарна особистість: «...прощаючись із життям, людина отямлюється і жалкує, що проходили роки, а вона не помічала дивовижних змін у природі, її істинної краси, не зживалася з нею і не робила для себе відкриття, не дивувалася всьому, що росте, цвіте, і помирає...»

О.А. Захаренко був глибоко переконаний: «Життя за законами добра і краси – це і є щастя» і «...жити потрібно так, щоб не попасти в жорна життя або не опинитись на його узбіччі». Дуже добре було б, щоб ці Захаренкові слова стали дороговказом у житті кожного нашого вихованця.

Гуманна педагогіка не відразу дасть результат, але необхідно вірити. Хто вірить, тому приходять ідеї, творчість, натхнення... Наше терпіння, турбота, оптимізм, віра створюють з дитини Людину. У справжніх вчителів - посмішки, світлі обличчя.

**Є три заповіді сутності гуманної педагогіки:**

- вірити в дитину, її безмежність...
- вірити в себе, у свою учительську іскру, «Я—вчитель від Бога».
- вірити у велику силу гуманної педагогіки.

Отже, основні принципи гуманної педагогіки великих гуманістів є сьогодні складовою гуманно-особистісного підходу в освітньому процесі. Знання їх, використання у педагогічній діяльності створює кращі можливості для реалізації завдань Нової української школи, бо НУШ—це школа, до якої приємно ходити учням. Тут прислухаються до їхньої думки, вчать критично мислити, не бояться висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами. Гуманізація навчального спілкування, домінування діалогу, стимулювання внутрішньої активності учнів, ситуації вільного вибору, природність і щирість учительських слів і жестів є обов'язковими умовами повноцінного навчання, виховання і розвитку кожної дитини.

**СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Амонашвілі Ш.О. Школа життя. Хмельницьк: Подільський культурно-просвітницький центр ім. М.К. Реріха, 2002. 170 с.
2. Гуманізм — визначальний принцип життєдіяльності особистості й людської спільноти. URL: <http://www.info-library.com.ua/books-text-4041.html>
3. Захаренко О.А. Слово до нащадків. Київ.: СПД Богданова А.М., 2006. 216 с.
4. Ілляшенко В. Гуманістична педагогіка Ш.О. Амонашвілі. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/13955/1/43.pdf>
5. Коршак Я. Виховання серцем. URL: <https://tronkablog.wordpress.com/2011/05/03/януш-корчак-виховання-серцем/>
6. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Голос України. 2017. 27 верес. (№ 178-179). 10–22 с.
7. Сковорода Григорій. Твори: У 2 т. – 2-е вид. Т. 2. Київ: Обереги, 2005. 480 с.
8. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5-ти томах. Київ: Радянська школа, 1976.
9. Сухомлинський В.О. Сто порад учителям. Київ: Радянська школа, 1988.

**Н.М. Опалко,**

учитель початкових класів Черкаської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №32 Черкаської міської ради

# ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

*Читання — це віконце,  
через яке діти бачать і пізнають світ і самих себе.*

**В. О. Сухомлинський**

Відповідно до концепції Нової української школи першочергову роль у прискоренні освітніх змін відіграє методична підтримка вчителя в питаннях переходу від знаннєвої освітньої парадигми до компетентної. Читацька компетентність, про яку йтиметься у статті, не входить до переліку ключових компетентностей, визначених Законом України «Про освіту» і вимогами Нової української школи, але вона є складником інших ключових компетентностей, а саме: «вільне володіння державною мовою», «спілкування рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами», «навчання впродовж життя» та інших, де взаємодія з текстовим матеріалом є критично важливою. Крім того, читацька компетентність може розглядатися як предметна компетентність. У провідному освітньому документі – Державному стандарті початкової освіти термін «читацька компетентність» не вживається, але використаний термін «читання з розумінням» як назва наскрізного вміня, яке є складником усіх ключових компетентностей.

Сьогодні важливими є не тільки **формування читацької компетентності, а і становлення читача**, який творчо і повноцінно осягає літературне надбання покоління, уміє працювати з текстом, сприймати художній твір як мистецтво слова.

Найважливіше завдання початкової школи – навчити дітей учитися, а це неможливо без уміння читати і працювати з книжкою. Ще В. Сухомлинський радив учителям початкових класів: «Читання як джерело духовного збагачення не зводиться до вміння читати; з цього вміння воно тільки починається. Дитина може читати вільно, безпомилково, та книжка — це часто буває — не стала для неї тією стежиною, що веде до вершини розумового, морального та естетичного розвитку. Вміти читати — означає бути чутливим до змісту й краси слова, до його найтонших відтінків. Тільки той учень «читає», у свідомості якого слово вирає, тріпоче, переливається барвами й мелодіями навколишнього світу. Читання — це віконце, через яке діти бачать і пізнають світ і самих себе. Воно відкривається перед дитиною лише тоді, коли поряд з читанням, одночасно з ним і навіть раніше, ніж вперше розкрита книжка, починається копітка робота над словом, яка повинна охоплювати усі сфери активної діяльності, духовного життя дітей — працю, гру, спілкування з природою, музику, творчість». Адже саме читання рідною мовою є могутнім засобом виховного впливу на свідомість учнів: воно долучає їх до скарбниць народної духовності і культури, літературних надбань українського народу